

SOLENIDADE SANTA MARIA, MAROMAK NIA INAN

Loron Mundiál Dame nian

Tema ba Solenidade Santa Maria, Maromak nia Inan

Iha loron ne'e, liturjia tau ita iha apelu oioin nia oin, ne'ebé importante hotu.

Uluknanai, ita selebra Solenidade Maromak nia Inan nian: ita simu konvite atu hateke ba Maria nia figura, ida-ne'ebé, ho nia sin ba Maromak nia projetu, oferese mai ita Jezús, ita-nia libertadór. Daruak, ita selebra Loron Mundiál Dame nian: iha 1968, Amu-Papa Paulo VI hakarak, atu iha loron ida-ne'e, sarani sira harohan ba dame. Tinan 2018 nia Loron Dame nia tema mak "Migrante no refujiadu sira: mane no fetu sira ne'ebé buka dame".

Ikusmai, ita selebra loron sivíl dahuluk: ne'e mak inisiu dalan ida ne'ebé iha sei hala'o hodi kaer Maromak nia liman, Nia ne'ebé nunca husik ita mesak, maibé loron ba loron hakonu ita ho nia bengan no oferese mai ida moris naresin.

Iha *leitura dahuluk*, subliña dimensaun Maromak nia prezensa kontínua iha ita-nia la'o-dalan, nu'udar bengan ne'ebé haraik mai ita moris nakonu.

Iha *leitura daruak*, liturjia fó hanoin fali dala ida tan Maromak nia domin. Ne'ebé haruka nia Oan mai hasoru ita, atu hasai ita husi moris-atan Ukun nian no halo ita sai Ninia "oan sira". Iha situasaun "oan" nian, ho priviléjiu oan sira ne'ebé livre no domin-na'i mak ita bele bolu Maromak "papá".

Evanjellu hatudu oinsá Maromak nia projetu libertadór lori ksolok ba sira ne'ebé la soi possibilidade asesu nian ba salvasaun: ema kiak sira no ema fraku sira. Nia konvida mós ita atu hahí Maromak ba nia kuidadu no domin no atu fó sasin libertasaun mai husi Maromak ba ema sira.

Maria, fetu ne'ebé halo ita bele hasoru malu ho Jezús, mak modelu fiar-na'in nian sensivel ba Maromak nia projetu, ne'ebé hatene lee sinál sira istória nian, ne'ebé aseita atu simu proposta Maromak nian iha fuan no kolabora ho Maromak ba konkretizasaun projetu salvasaun nian.

LEITURA I – Num 6,22-27

Testu leitura ne'ebé propoin mai ita hasai husi parte dahuluk "Livru Número" nian. Iha kontestu instrusaun ikus Jahwéh nian ba Moisés molok Israel oan sira husik Sinai, testu apresenta "bensan" ida ne'ebé "Aaraun nia oan sira" (amlulik sira) tenke fó ba comunidade Povu Maromak nian. Karik ida-ne'e mak fórmula litúrjika ida uza iha Templu Jerusalém nian atu fó bengan ba comunidade, bainhira funsaun litúrjika atu remata no iha ne'e apresenta nu'udar Maromak nia presente ida iha Sinai.

Ba ebreu sira, "bensan" ("beraka") mak komunikasaun moris, réal no efikás, ne'ebé fó ba "ida-ne'ebé simu bensan", kbiit, forsa, susesu, ksolok. Nia mak don ida, ne'ebé la bele dada fali ka halakon. Iha komunikasaun vida nian ne'e, mai husi Maromak nia laran-luak, amlulik sira mak sai nu'udar intermédiu, intermediáriu entre Jahwéh nia mundu no comunidade israelita.

MENSAJEN

“Bensan” ne’e iha fórmula datoluk, nafatin iha krexendu ida husi versíkulu ida ba versíkulu seluk (iha testu ebraiku, fórmula dahuluk iha liafuan tolu; fórmula daruak, lima; fórmula datoluk, hitu). Iha fórmula ida-idak, temi Jahwéh nia naran... Temi Maromak aliansa nia naran dala tolu katak fó atualidade ba aliansa, ba ninia promessa sira no ba ninia ezijénsia sira; ne’e katak fó hanoin ba israelita sira katak husi Maromak aliansa nian mak sira simu moris, iha ninia manifestasaun oioin no buat hotu mak don Maromak nian.

Ba invokasaun ida-idak korresponde pedidu rua bensan nian: atu Jahwéh haraik bensan ba ó (katak komunika ba ó Nina moris) no tau matan/proteje ó; atu Jahwéh halo nabilan Nia oin ba ó (ebraízm nu’ebé bele tradús nu’udar “hatudu nia oin midar ba ó”, iha tradusaun lesionáriu tetun “oin mamar”) no fó nia grasa ba ó; atu Jahwéh fila oin ba ó (ebraízmu signífika “hateke ba ó ho laran-luak”, “simu ó”) no fó dame ba ó (“shalom”, iha sentidu ksolok nakonu). Testu ne’e fó hanoin ba israelita ida katak buat hotu mak Jahwéh nia domin no katak Maromak aliansa nian horik nafatin ho Povu loron ida-idak tinan nian, hodi oferese ba nia moris nakonu no ksolok naresin.

LEITURA II – Gal 4,4-7

Bainhira Paulo hakerek Surat ba Gálata sira, Kreda ne’e moris hela krize identidade sarani kle’an ida. Pregadór ruma mai to’o rejiaun Galásia nian no akuza katak Paulo la haklaken Evanjellu loos no ezije ba Gálata sira observánsia Lei Moisés nian, katak halo sirkunsizaun. Pregadór sira ne’e, ne’ebé mai husi comunidade judeu-sarani Palestina nian, ita koñese iha istória kristianizmu nian nu’udar sira ne’ebé hakarak hatama prátika sira judeu nian iha kristianizmu.

Paulo komprende buat aat ne’ebé pregadór sira-ne’e halo. Sira hakarak nakfilak kristianizmu ba relijiaun ida ritu sira-nian, iha regra esterna sira, sai atan ba rituál sira ne’ebé la kona buat ida ho proposta libertadora Kristu nian. Ho liafuan maka’as, nia konvida Gálata sira atu halo sira-nia hilin: hilin atu sai atan ba Lei ka hilin liberdade nian ne’ebé Kristu lori mai. Iha testu ne’ebé propoin mai ita, Paulo fó hanoin ba Gálata sira kona-ba Kristu nia inkarnasaun no objetivu ninia mamaik iha mundu ne’e: halo ita sai “Maromak nia oan sira” ne’ebé livre.

MENSAJEN

Versíkulu sira apresenta iha ne’e nu’udar leitura daruak konstitui puntu ida husi Surat ba Gálata sira. Iha nia, Paulo hakarak fó hanoin ba mahorik sira Galásia nian kona-ba buat fundamentál ida: Kristu mai so’i ita husi naha-todan Lei nian... Nune’e sira la’ós ona atan maibé “oan sira” ne’ebé fahe Maromak nia moris.

Liafuan xave mak liafuan “oan”, aplika ba Kristu no mós ba sarani sira. Husi Kristu nia hahalok salvaun nian mak ema sira oras-ne’e la’ós ona atan maibé sai “oan sira”. Nune’e, sira iha direitu atu bolu Maromak” (papá”). Paulo utiliza liafuan ne’e iha-ne’e, nune’e mós iha Surat ba sarani sira iha Roma, maski judeu sira nunca hanaran Maromak ho forma ida-ne’e.

Paulo nia insisténsia iha liafuan ne’e tanba Jezús istóriu: Jezús uza liafuan ne’e atu dehan ninia konfiansa filiál ba Aman no ninia entrega totál ba Aman nia kauza. Gal 4,4 maka fatin mesak atu Paulo halo referénsia ba Jezús nia inan. Maski nune’e, parese Paulo laiha interese atu ko’alia kona-ba Na’i-Feto, maibé subliña Kristu nia solidariedade ho ema tomak.

EVANJELLU – Lc 2, 16-21

Testu Evanjellu ohin nian mak kontinuasaun ba ida lee iha kalan Natál: liutiha anúnsiu husi “Maromak nia anju” (Natál kalan), bibi-atan sira ba kedas Belein no hetan Kosok-Oan. Dala ida tan, Lucas la halo reportajen kona-ba Jezús nia moris no “vizita sira”, ne’ebé kosok-oan Belein nian simu, maibé aprezena Jezús nu’udar libertadór, ne’ebé mai mundu atu lori salvaun ba ema hotu – no, esepiál liu ba kiak sira no marjinalizadu sira, reprezenta husi klase bibi-atan sira-nian.

MENSAJEN

Ba bibi-atan sira mak hatu’o uluk mensajen kona-ba Jezús nia moris. Testu tomak haktuir Jezús nu’udar Mesias libertadór ba sira ne’ebé fraku nio kiak.

Ita haree uluk, oinsá bibi-atan sira ba “lalais” hasoru kosok-oan. Liafuan “lalais” subliña ánsia ne’ebé ema kiak no fraku sira iha hodi hein Maromak nia hahalok ba sira-nia di’ak. Sira moris iha taterus no opresaun todan no rekoñese iha Jezús sira-nia libertasaun no ba lalais hasoru nia.

Hafoin ita haree oinsá bibi-atan sira reajen bainhira haree Jezús: sira fó glória no hahí Maromak ba buat hotu sira haree no rona; ne’e mak ksolok libertasaun nian, nu’udar agradesimentu ba Maromak. Sira mós sai portavós kona-ba anúnsiu libertadór hodi provoka ema nia admirasaun ba sira-nia sasin.

Ikusnian, ita haree ba Maria nia atitude: nia “rai liafuan hotu hodi hanoin iha nia fuan”. Ne’e mak atitude husi ema ne’ebé hatene tama kle’an iha Maromak libertadór nia hahalok sira, iha domin ne’ebé Nia hatudu ba ema sira. “Haree”, “rai” no “medita/hanoin” signifika iha sensibilidade atu komprende Maromak nia sinál sira no iha sabedouria fiar nian atu bele lee buat hotu iha naroman Maromak nia planu nian. Buat sira ne’e mós mak profeta sira halo. Maria nia atitude meditativa, ne’ebé interioriza no hakle’an akontesimentu sira, komplementa atitude “misionária” bibi-atan sira-nian, ne’ebé haklaken Maromak nia kmanek makso’ik ho Jezús nia moris. Atitude rua ne’e fó mai ita retratu di’ak kona-ba oinsá fiar-na’in ida tenke hala’o nia ezisténsia.